

سرشناسه،	شاکری زواردهی، روح‌الله، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور،	مهدویت و آینده جهان؛ مبانی اعتقادی موعودگرایی در ادیان / روح‌الله شاکری زواردهی، تدوین نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی.
مشخصات نشر،	قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری،	۳۶۰ ص.
فروست،	مجموعه مبانی نظری اسلام، ۳۹
شابک،	978-964-531-579-3
وضعیت فهرست‌نویسی،	فیا
موضوع،	مهدویت
موضوع،	موعودگرایی
شناسه افزوده،	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها.
شناسه افزوده،	دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی.
شناسه افزوده،	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف.
رده‌بندی کنگره،	۱۳۹۲ م۹ش/۲۲۴BP
رده‌بندی دی‌سی،	۲۹۷/۴۶۲
شماره کتاب‌شناسی ملی،	۳۳۶۷۰۵۲

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفکس واحد ارزیابی علمی: ۳۷۷۴۹۹۱۹ - ۰۲۵

صندوق پستی: ۶۱۷۳ - ۳۷۱۵۵

پست الکترونیکی: arzyabi@maaref.ac.ir

مهدویت و آینده جهان

مبانی اعتقادی موعودگرایی در ادیان

www.ketab.ir

حجت الاسلام روح الله شاکری زواردهی
(عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

مجموعه مبانی نظری اسلام

۳۹

مهدویت و آینده جهان
مبانی اعتقادی موعودگرایی در ادیان

مؤسسه: روح‌الله شاکری زواردهی

نهاد: نهاد گستره معظّم رهبری در دانشگاه‌ها

معاونت پژوهشی: دانشگاه معارف اسلامی

حرفه‌پژ: اعظم یزدلی

ویراستار: محمدپیر انصاری

صفحه‌آرا: سعید نائینی

طراح جلد: هادی معزی

ناشر: دفتر نشر معارف

نوبت چاپ: یکم، بهار ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۳ - ۵۷۹ - ۵۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز پخش:

مدیریت پخش دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۰۰۰۴

پاتوق کتاب قم (شعبه یک): خیابان شهدا، روبه‌روی دفتر مقام معظّم رهبری، تلفن: ۳۷۷۳۵۴۵۱

پاتوق کتاب قم (شعبه دو): ابتدای بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، نهاد نمایندگی مقام معظّم رهبری در دانشگاه‌ها،

تلفن: ۳۲۹۰۴۴۴۰

پاتوق کتاب تهران: خیابان انقلاب، چهارراه کالج، پلاک ۷۱۵، تلفن: ۸۸۹۱۱۲۱۲، نمابر: ۸۸۸۰۹۳۸۶

نشانی الکترونیکی: E-mail: info@ketabroom.ir؛ پایگاه اینترنتی: www.ketabroom.ir

سخن آغازین

اعتقاد به منجی موعود، در طول تاریخ و از گذشته‌های دور همواره در جوامع انسانی وجود داشته است. اگرچه موعودباوری پدیده‌ای دینی است، ملت‌ها و مذاهب غیرالهی نیز به این امر توجه داشته و دارند. شاید در میان عقاید آدمی فراگیرترین اندیشه را بتوان مسئله منجی موعود دانست. عباراتی مانند: آینده‌گرایی، هزاره‌گرایی، مسیح‌گرایی، منجی‌گرایی و مهدویت‌گرایی حکایت از این باور رسمی انسان‌ها دارد.

سرمنشأ این اعتقاد کهن و ریشه‌دار، علاقه به اشتیاق درونی و میل باطنی هر انسان — که به‌طور طبیعی خواهان حکومت حق و عدل و برقراری نظام صلح و امنیت در سرتاسر جهان است — نویده‌های بی‌شائبه پیامبران الهی در تاریخ بشریت به مردم مؤمن و نیکوخواه جهان است.

تمامی پیامبران بزرگ الهی در دوران مأموریت خود به عنوان جزئی از سعادت خویش به مردم وعده داده‌اند که در آخرالزمان و در پایان روزگار، یک مصلح بزرگ جهانی ظهور خواهد نمود، مردمان جهان را از ظلم و ستم ستمگران نجات خواهد داد، فساد، بی‌دینی و بی‌عدالتی را در تمام جهان ریشه‌کن خواهد ساخت و سراسر جهان را پُر از عدل و داد خواهد کرد.

برپایه آیات قرآن و احادیث معصومین علیهم‌السلام، اعتقاد به ظهور حضرت مهدی و مصلح جهانی، امری تردیدناپذیر است؛ به همین جهت قیام و ظهور مردی از خاندان پیامبر در آخرالزمان، باور تمامی مسلمانان، اعم از شیعه و سنی است.

چنان که پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود:

لَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ وَاحِدٌ لَطَوَّلَ اللَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ وَدْدِي
فَيَمْلَأُهَا عَدْلًا وَ قِسْطًا كَمَا مَلَأْتُ ظُلْمًا وَ جَوْرًا.

اگر از عمر جهان جز یک روز باقی نمانده باشد، خداوند آن روز را به قدری طولانی می کند تا مردی از فرزندان من قیام نماید و دنیا را از عدل و قسط پُر سازد، همان گونه که از جور و ستم پر شده است.

تحقیق پیشرو اثر فاضل ارجمند حجت الاسلام والمسلمین دکتر روح الله شاکری زواردهی است که با رویکرد تطبیقی به ضرورت طرح مباحث موعودگرایی و مهدویت در ادیان رسمی جهان پرداخته است. در این کتاب دیدگاه اسلام، ادیان، اندیشه ها و مکاتب بشری درباره نجات خواهی، کمال خواهی و عدالت خواهی انسان ها در سه بخش مستقل بررسی شده است. در این مجال ضمن تشکر از زحمات داوران محترم این اثر آقایان حجت الاسلام دکتر مهدی جعفری و ابوذر رجبی، از اداره امور پژوهشی به ویژه آقای سید سعید روحانی که در مراحل مختلف چاپ این اثر و آماده سازی آن زحمات زیادی را متقبل شده اند، قدردانی می کنیم. امید می رود محققان و پژوهشگران عرصه مهدویت از رهگذر نقد برای تقویت مباحث مهدوی این مجموعه را یاری نمایند.

کتابخانه و مرکز پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

فهرست مطالب

۱۵.....	مقدمه حضرت آیت الله العظمی سبحانی (مدظله العالی)
۱۷.....	مقدمه نویسنده

بخش اول: کلیات

(۲۱ - ۵۲)

۲۳.....	فصل اول: واژه شناسی
۲۳.....	۱. مبانی در لغت و اصطلاح
۲۴.....	۲. اعتقادی
۲۸.....	۳. موعودگرایی
۲۸.....	۴. مهدویت
۲۸.....	یک. واژه مهدی در لغت
۳۱.....	دو. واژه مهدویت
۳۲.....	جمع بندی

۳۵.....	فصل دوم: ضرورت طرح مباحث موعودگرایی و مهدویت
۳۷.....	ضرورت مهدی باوری در بُعد اعتقادی
۳۸.....	۱. شناخت امام راه معرفت خدا
۴۰.....	۲. شناخت امام، شرط اسلام واقعی
۴۰.....	۳. شناخت حق امام و پذیرش ولایت او شرط قبولی اعمال
۴۱.....	۴. بایستگی شناخت ولی نعمت
۴۲.....	۵. شناخت امام، شناخت عدل قرآن
۴۴.....	ضرورت مهدی باوری در بُعد اجتماعی
۴۶.....	ضرورت مهدی باوری در بُعد سیاسی
۴۹.....	ضرورت مهدی باوری در بُعد فرهنگی

۵۰.....	پیامدها.....
۵۱.....	۱. تعیین استراتژی انتظار.....
۵۱.....	۲. آسیب شناسی.....
۵۲.....	۳. دشمن شناسی.....

بخش دوم: نجات خواهی

(۱۷۶ - ۵۳)

۵۷.....	فصل اول: موعودگرایی در ادیان.....
۵۷.....	سوشیانت، موعود زرتشت.....
۵۸.....	واژه سوشیانت و مفهوم آن.....
۵۹.....	ادوار تاریخی در نگاه زرتشتیان.....
۶۲.....	موعود سه گانه زرتشت.....
۶۳.....	ویژگی های موعود زرتشتی.....
۶۴.....	کارکرد موعود در آیین زرتشت.....
۶۴.....	موعود در متون زرتشتی.....
۶۵.....	کلکی موعود هند.....
۶۶.....	واژه کلکی کلکین (KALKI - KALKIN) موعود هندو.....
۶۶.....	ادوار جهانی هند.....
۶۸.....	ویژگی کلکی یا کلکین.....
۶۹.....	ویژگی های عصر ظهور.....
۷۰.....	بشارات ظهور منجی در منابع هندوان.....
۷۰.....	۱. اوپانیشاد.....
۷۰.....	۲. باسک.....
۷۰.....	۳. پاتیکل.....
۷۱.....	۴. دید.....
۷۱.....	۵. ریگ ودا.....
۷۱.....	۶. شاکمونی.....
۷۲.....	میتیره، موعود بودا.....
۷۳.....	واژه میتیره و مفهوم آن.....
۷۳.....	ادوار تاریخی در نگاه بوداییان.....
۷۵.....	ویژگی میتیره.....
۷۵.....	جهان در عصر ظهور میتیره.....
۷۵.....	۱. جهان قبل از ظهور.....
۷۶.....	۲. جهان بعد از ظهور.....
۷۶.....	میتیره در منابع و متون بودایی.....
۷۷.....	ماشیح، موعود یهود.....

۷۸.....	زمینه پیدایش طرح ماشیح در یهود
۷۸.....	سیر تحول مفهوم ماشیح قومی نگر به یک اندیشه فراقومی یا فراملی
۷۸.....	۱. وعده به ماشیح در گفتار رسولانی نظیر عاموس و هوشع و به خصوص اشعیا
۸۰.....	۲. اسارت بابلی یهود
۸۰.....	پیامد موعودباوری در یهود
۸۰.....	کارکرد اندیشه ماشیح در یهود
۸۰.....	۱. تشکیل حکومت و استقلال سیاسی
۸۱.....	۲. داوری نهایی بین همه اقوام و سهل گیری بر بنی اسرائیل
۸۱.....	۳. نابودی امت های مشرک
۸۱.....	۴. به بنی اسرائیل قدرت جهانی خواهد داد
۸۲.....	۵. زنده کردن مردگان
۸۲.....	محاسبات ظهور ماشیح
۸۳.....	مدعیان دروغین ماشیح یهود
۸۳.....	وضعیت جهان در عصر ظهور ماشیح
۸۵.....	موعود در نگاه منابع یهود
۸۶.....	مسیحا (رجعت مجدد)، موعود مسیحیت
۸۸.....	مصادق موعود مسیحیت
۸۸.....	مسیحا در عهد جدید
۸۹.....	چهره اول موعود - موعود یهودی مسیحی
۹۰.....	علت تفاوت کارکرد ماشیح یهود با موعود یهودی مسیحی (کارکرد موعود یهودی - مسیحی)
۹۱.....	گونه شناسی موعود
۹۲.....	چهره دوم موعود: موعود مسیحی
۹۲.....	ویژگی های موعود در منابع مسیحیت
۹۳.....	معنای بازگشت دوباره مسیح (بزرگ ترین باور است)
۹۴.....	اهداف و ثمرات بازگشت مسیح
۹۵.....	پیشگویی هایی درباره ظهور مجدد مسیح (پیشگویی هایی درباره زمان رجعت)
۹۵.....	۱. فراگیر شدن ایمان انجیلی
۹۶.....	۲. باور عمومی ادیان به ماشیح بودن مسیح
۹۶.....	۳. ارتداد اول
۹۶.....	۴. به سخره گرفتن انتظار
۹۷.....	علائم ظهور موعود مسیحیت
۹۷.....	محاسبات ظهور موعود مسیحی
۹۹.....	فصل دوم: موعود باوری (مهدویت) در دین اسلام
۹۹.....	واژه مهدی

- ۱۰۰..... نخستين کاربرد واژه مهدی
- ۱۰۱..... نسب حضرت مهدی
- ۱۰۹..... نتیجه
- ۱۰۹..... اوصاف و ویژگی‌های فردی امام مهدی عج
- ۱۱۰..... اوصاف و ویژگی‌های موعود اسلام در نگاه عامه و خاصه
- ۱۱۴..... موعود در نگاه قرآن
- ۱۱۹..... قرآن و استمرار وجود خلیفه‌الله
- ۱۲۱..... موعود در نگاه روایات
- ۱۲۱..... یک. وعده جانشینی امامان دوازده‌گانه
- ۱۲۲..... متن حدیث در منابع معتبر
- ۱۲۳..... تطبیق حدیث قطعی اثنی عشر خلیفه بر امامان اهل بیت ع
- ۱۲۶..... دو. عترت همیشه در مساس با قرآن (همیشه و در هر زمان)
- ۱۳۲..... نکته
- ۱۳۳..... سه. تکلیف همیشگی بر شناخت امام زمان
- ۱۳۷..... فصل سوم: گشت، موعودخواهی و نجات‌بخشی در آرمان‌شهرها و ...
- ۱۳۸..... الف) آرمان‌شهر در نگاه اندیش‌ندان غرب
- ۱۳۹..... یک. افلاطون
- ۱۴۰..... ویژگی‌های مدینه فاضله افلاطون
- ۱۴۲..... دو. ارسطو
- ۱۴۲..... سه. زنون قبرسی
- ۱۴۲..... چهار. قدیس مسیحی آفریقایی، آگوستین
- ۱۴۳..... پنج. سر توماس مور
- ۱۴۴..... شش. فرانسیس بیکن
- ۱۴۴..... هفت. توماسو کامپانلا
- ۱۴۴..... هشت. جامعه‌شناس فرانسوی، اتین کابت
- ۱۴۵..... نه. ویل دورانت
- ۱۴۶..... تحقیق و بررسی
- ۱۴۸..... ب) آرمان‌شهر در نگاه اندیش‌مندان مسلمان
- ۱۴۸..... یک. ابونصر محمد بن طرخان فارابی (۲۵۹ - ۳۳۹ ق)
- ۱۵۲..... دو. ابن سینا (۳۷۰ - ۴۲۸)
- ۱۵۲..... ساختار مدینه صالح ابن سینا
- ۱۵۳..... منابع مالی برای اداره امور این مدینه صالح
- ۱۵۴..... سه. شیخ شهاب‌الدین یحیی سهروردی (۵۸۷ - ۵۴۹ ق)
- ۱۵۴..... شاخصه‌های اندیشه سهروردی در حکمت اشراقی

چهار. خواجه محمد نصیرالدین طوسی (۶۷۲-۵۹۷ ق).....	۱۵۷
۱. چگونگی پیدایش جامعه.....	۱۵۷
۲. مدینه فاضله در نگاه خواجه نصیر.....	۱۵۸
۳. ارکان مدینه فاضله پنج صف باشند.....	۱۶۰
ج) آرمان‌شهر در نگاه آموزه‌های دینی.....	۱۶۰
برخی از خصوصیات کلی آرمان‌شهر دینی.....	۱۶۱
د) مقایسه و تطبیق.....	۱۶۳
۱. تفاوت در منشأ پیدایش.....	۱۶۳
۲. تفاوت در محتوا.....	۱۶۳
۳. تفاوت در ماهیت.....	۱۶۳
۴. تفاوت در امکان تحقق.....	۱۶۴
موعودخواهی در پیام‌های اسطوره‌ها و نمادها.....	۱۶۷
۱. اصطلاح‌شناسی اسطوره.....	۱۶۷
۲. دیدگاه اسطوره‌شناسان.....	۱۶۹
۳. قرآن و اساطیر.....	۱۷۱
۴. نژاد، ملل، اسطوره‌ها.....	۱۷۳
تحلیل بحث.....	۱۷۴

بخش سوم: کمال‌خواهی

(۲۲۲-۷۷)

ریشه در فطرت داشتن آرمان موعودگرایی و مهدویت.....	۱۷۹
فصل اول: کمال‌خواهی از امور فطری.....	۱۸۱
گفتار اول: فطرت و امور فطری.....	۱۸۱
واژه و اصطلاح فطرت.....	۱۸۱
جمع‌بندی.....	۱۸۶
گفتار دوم: کمال و حقیقت آن.....	۱۸۶
فصل دوم: کمال‌خواهی فطری بشر.....	۱۹۳
توضیح مطلب.....	۱۹۸
جمع‌بندی آرای گوناگون درباره کمال انسان.....	۲۰۲
جمع‌بندی.....	۲۰۳
فطرت کمال‌خواه انسان در نگاه روان‌شناسان.....	۲۰۷
فصل سوم: موعود ادیان و مهدی موعود، تجسم کمال‌خواهی.....	۲۰۹
گفتار اول: گوشه‌هایی از کمال‌آوری موعود ادیان.....	۲۰۹

۲۱۰	آیین زرتشت
۲۱۰	آیین هندو
۲۱۱	آیین بودا
۲۱۲	آیین کنفوسیوس
۲۱۲	آیین یهودیت
۲۱۳	آیین مسیحیت
۲۱۴	گفتار دوم: فطرت کمال خواهی و مهدویت
۲۱۶	۱. کمال زمین
۲۱۷	۲. کمال نعمت‌های مادی بشر
۲۱۸	۳. کمال صلح و امنیت
۲۱۹	۴. کمال صمیمیت و برادری
۲۱۹	۵. کمال علم و عقل و اخلاق
۲۲۱	۶. نام‌دی شیطان، رفع بزرگ‌ترین مانع کمال

بخش چهارم: عدالت‌خواهی

(۲۲۳ - ۲۶۲)

۲۲۷	فصل اول: چیستی عدالت
۲۲۷	واژه‌شناسی
۲۲۸	اصطلاح‌شناسی
۲۳۲	عدالت در قرآن
۲۳۵	عدل در روایات
۲۳۸	رابطه عدالت با نظام سیاسی از نظر امام علی (ع)
۲۴۰	عوامل تحقق عدالت از نظر امام علی (ع)
۲۴۱	عدالت فردی و اجتماعی
۲۴۱	۱. عدالت فردی
۲۴۲	۲. عدالت اجتماعی

فصل دوم: توجه و اهتمام ادیان و مکاتب جوامع بشری به ...

۲۴۸	عدالت در نگاه فلاسفه یونان
۲۴۸	۱. سقراط
۲۴۸	۲. افلاطون
۲۵۲	۳. ارسطو
۲۵۳	عدالت از نگاه ادیان
۲۵۳	آیین هندو و عدالت موعود
۲۵۳	آیین زرتشت و عدالت‌خواهی
۲۵۳	یهود، تورات و عدالت‌خواهی
۲۵۵	انجیل، مسیحیت و عدالت

فصل سوم: عدالت مهم‌ترین برنامه موعود و منجی.....	۲۵۷
جایگاه عدالت در عصر ظهور موعود و آموزه‌های مهدوی.....	۲۵۸
ویژگی‌های عدالت دولت مهدوی در برخی روایات.....	۲۶۰

بخش پنجم: حکومت واحد جهانی، مطلوب ادیان و مکاتب

(۲۶۵ - ۳۲۸)

فصل اول: مطلوبیت حکومت در ادیان.....	۲۶۹
الف) روش تحلیلی (اثبات مطلوبیت حکومت در ادیان).....	۲۶۹
ب) راه استقرایی (اثبات مطلوبیت حکومت).....	۲۷۰
آیین زرتشت و حکومت واحد جهانی.....	۲۷۱
آیین هندو و حکومت واحد جهانی.....	۲۷۲
آیین بودا و حکومت واحد جهانی.....	۲۷۳
یهود و حکومت واحد جهانی.....	۲۷۵
مسیحیت و حکومت واحد جهانی.....	۲۷۷
تحلیل و تطبیق منجی موعود یهود و مسیحیت.....	۲۷۹
دین اسلام و حکومت واحد جهانی.....	۲۸۳
دلیل عقلی.....	۲۸۷
چشم‌انداز سیاست‌مداران به حکومت واحد جهانی.....	۲۸۷
ویژگی‌های حکومت جهانی.....	۲۸۸
جستجوی ویژگی‌های حکومت واحد جهانی در فرهنگ یهود.....	۲۸۹
تعالی معنوی انسان مهم‌ترین برنامه حکومت جهانی مهدوی.....	۲۹۲
اهداف حکومت واحد جهانی امام مهدی (عج).....	۲۹۶
۱. تکامل عقلانی انسان‌ها.....	۲۹۶
۲. تکامل و توسعه علمی.....	۲۹۷
۳. فقرزدایی و پایان فقر و تنگدستی.....	۲۹۸
۴. رفاه و راحتی بی‌سابقه.....	۲۹۹
۵. امنیت کامل و همه‌جانبه.....	۳۰۰
۶. رشد و تکامل اخلاق جامعه.....	۳۰۲
۷. بسط و گسترش عدالت.....	۳۰۲
۸. زنده کردن آداب و روش‌های انسانی.....	۳۰۳

فصل دوم: مکاتب بشری، مطلوبیت حکومت.....	۳۰۷
اندیشه‌های بشری.....	۳۰۷
محور نخست: تئوری خطی و رو به جلو.....	۳۰۷
۱. آگوست کنت.....	۳۰۸
نقد و بررسی فرضیه کنت.....	۳۰۹
۲. پارسونز (۱۹۲۰ - ۱۹۷۹ م).....	۳۰۹
نقد و تحلیل.....	۳۱۰
محور دوم: تئوری چرخشی.....	۳۱۱

- ۳۱۱..... ابن خلدون (۸۰۸ - ۷۳۲ ق)
- ۳۱۱..... نقد و تحلیل
- ۳۱۲..... سرکار
- ۳۱۴..... نقد و تحلیل
- ۳۱۴..... محور سوم: تئوری چرخشی رو به جلو
- ۳۱۴..... نوین بی
- ۳۱۵..... نقد و تحلیل
- ۳۱۶..... سوروکین
- ۳۱۹..... نقد و تحلیل
- ۳۲۰..... محور چهارم: تئوری جبر گرایانه
- ۳۲۰..... تئوری لیبرال دموکراسی
- ۳۲۱..... هگل
- ۳۲۲..... فوکویاما
- ۳۲۳..... ۱. تفسیر اقتصادی
- ۳۲۴..... ۲. تفسیر فلسفی
- ۳۲۴..... نقد و تحلیل دیدگاه فوکویاما درباره پایان تاریخ
- ۳۲۴..... نقاط قوت
- ۳۲۵..... نقاط ضعف
- ۳۲۶..... دیدگاه اسلام

جمع بندی و نتیجه گیری

(۳۳۸ - ۳۲۹)

- ۳۳۱..... بخش اول: نجات خواهی
- ۳۳۵..... بخش دوم: کمال خواهی
- ۳۳۶..... بخش سوم: عدالت خواهی
- ۳۳۷..... بخش چهارم: حکومت واحد جهانی

کتابنامه

(۳۶۰ - ۳۳۹)